CONSIDERAȚII LEXICOLOGICE ASUPRA SUBSTANTIVULUI *CHIT*, ÎN TRADUCERILE BIBLICE ROMÂNEȘTI

FLORENTINA NICOLAE
Universitatea „Ovidius" din Constanța
Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu"
București

Am fost întrebat dacă burta chitului simbolizează
călătoria în cosmos sau singurătatea intrauterină.
Marin Sorescu, *Iona*

Dacă analizăm conceptele de *pește mare, animal mare care înoată în ape, chit, balenă*, care apar în traducerile biblice românești, de la *Psaltirea Scheiană* (1482), până la versiunea contemporană, sinodală, a *Bibliei* (2008), vom descoperi că diferențele de traducere sunt cauzate fie de temerea traducătorului privind neînțelegerea termenului respectiv, de aici nevoia de a fi mai explicit, fie de sursele care au stat la baza traducerii.

În *Facerea* 1, 21, în ziua a cincea a Creației, apar animalele marine, de dimensiuni mari, numite în textul ebraic la plural, *tannīnim*. Termenul *tannin* – cum a demonstrat Tyler R. Yoder[1] într-un studiu recent – se referă la o creatură marină cu trăsături reptiliene și este sinonim cu *rahab* și cu *leviathan*, toate având conotații mitologice. Acestora li se adaugă și substantivul *dag*, cu sensul de „pește", care apare în *Cartea Profetului Iona*. Pentru a analiza traducerea acestora în versiunile biblice românești, am selectat versetele veterotestamentare din *Facerea 1*, 21, *Iov 3*, 8, *Iona 2*, 1-2 și 11 și versetul neotestamentar *Matei 12*, 40.

În *Septuaginta*, pentru toate aceste contexte este folosit un singur termen, *κῆτος*[2]. Latina precreștină preluase termenul atât la masculin, *cetus*, cât și la neutru

[1] Tyler R. Yoder, „Ezekiel 29:3 and Its Ancient Near Eastern Context", *Vetus Testamentum* 63, 2013, p. 486-496.

[2] „Monstru acvatic, orice animal enorm care trăiește în apă (balenă, crocodil, hipopotam etc.), *particul.* focă; pește de mare enorm, cetaceu, *particul.* specie de ton mare", vezi A. Bailly, *Dictionnaire grec-français,* 1935, *s. v. κῆτος*, p. 1089.

BDD-V4330 © 2017 Editura Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:54:18 UTC)

pentru plural, în forma *cete*[3], concurați în *Vulgata* ieronimiană, de *piscis (grandis)* și de *belua*[4] (în versetele analizate).

Cuvântul *balenă* apare în traducerea *Septuagintei* din 2004, după modelul traducerilor moderne. În contextele luate în considerare pentru acest studiu, termenul are o singură ocurență, în *Facerea* 1, 21. *Balenă* a pătruns în limba română din italiană („balena") și franceză („baleine"), fiind atestat la în 1805 (Tiktin I, p. 271, *s. v.* balenă).

La 17 ani după prima atestare a termenului *balenă*, dicționarul românesc-latinesc-unguresc al lui Ioan Bobb (Cluj, 1822) nu îl înregistrează la cuvintele românești, ci *s. v. chit,* ca echivalent unguresc al acestuia (p. 204), de unde ar fi putut pătrunde în limba română. *Lexiconul de la Buda* (1825) nu înregistrează termenul *balenă*, nici *chit*, tot astfel și *Vocabularul francezo-românesc* al lui Poyenar (vol. I, A-H, 1840). Dicționarul valah-german al lui Iser (1850) nu cuprinde termenul *balenă.* Înregistrează însă Kit¨, explicat prin „Wallfisch" (p. 75), situație similară cu aceea din dicționarul german-român[5] al lui Stamati din 1852 (*s. v.* Wallfisch, p. 726), în care pentru Kit¨ este dată între paranteze, explicația simplă „pește". Zece ani mai târziu, dicționarul de neologisme al lui G. M. Antonescu înregistrează *balenă*, cu o explicație pertinentă, nu doar o simplă trimitere la sinonimul *chit*: „cel mai mare dintre animalile marine, comp. s. *chit.* Se prinde mai ales pre marginile Groenlandei" (*s. v.* balenă, p. 98). *Chit* nu este considerat de autor în categoria neologismelor, de aceea nu este înregistrat în acest dicționar. Dicționarul român-german al lui Barcianu (ed. I, 1868; ed. a III-a, 1900[6]) nu explică *balenă,* ci trimite direct la *chit* (p. 56), pe care îl tratează precum Iser. (p. 120). Dicționarul etimologic al lui Cihac (1870) ignoră termenii *chit* și *balenă. Dicționariulu limbei romane* (vol. I, 1871), al lui Laurian și Massim, publicat sub egida Academiei Române, continuă eforturile lui G. M. Antonescu, dar face un pas înainte, adunând toate sensurile termenului *balenă* sub o singură intrare: *BALENA, s. f.*, ***balaena**, (φάλαινα), animale de nespusa marime, care traiesce in mare, si care este unu mammiferu d'in ordinea cetaceeloru; ossu de balena, d'in care se facu vergelle de pusee, de umbrelle, de rochie, etc.; vergellele facute d'in acellu ossu* (p. 115). Dicționarul român-francez al lui Frédéric Damé (1893) explică *balena* prin fr. *baleine* (p. 115); pentru *chit* (încadrat greșit la genul neutru) dă echivalentul *baleine*, introducând un pasaj lămuritor, referitor la profetul Iona: *Proorocul Iona a eșit din pântecele chitului,* „le prophet Jonas est sorti du ventre de la baleine" (p. 236).

[3] Vezi *Immania cete* la Verg. *Aen.* 5, 822, *apud* Gaffiot, *Dictionnaire latin-français,* 1934, *s. v.* cete, p. 296. http://www.lexilogos.com/latin/gaffiot.php?p=296.

[4] *Creatura beluarum*: *Ecclesiasticus* 43, 27.

[5] Acest dicționar înregistrează, alături ce termenii uzuali, și „cele mai obișnuite cuvinte în conversățiune primite cuvinte streine" (foaia de titlu).

[6] Sab. Pop. Barcianu, *Vocabulariu romanu-nemtiescu / Romanisch-deutsches Wörterbuch*, ed. I, Sibiu, 1868. Pentru acest studiu am consultat ediția a treia, îngrijită de fiul autorului, Daniel Popoviciu Barcianu.

BDD-V4330 © 2017 Editura Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:54:18 UTC)

Antonescu, în dictionarul său român-francez / francez-român (ed. a 2-a, 1894) dă *balena* din fr. *baleine* (p. 66, *s. v.*) și explică termenul *chit* ca *baleine* (p. 101, *s. v.*), în aceeași manieră ca Sava Popovici Barcianu.

La începutul secolului al XX-lea, *Dicționarul limbii romîne. Elementele latine* al lui Candrea și Densușianu (1914) nu ia în considerare *balenă*, nici *chit*. În 1931, în *Dicționarul enciclopedic ilustrat „Cartea Românească”,* I-A Candrea încă îl explică prin „chit”, adăugând „mamifer din ordinul Cetaceelor” și îi dă o etimologie latinească (*s. v. balenă,* p. 116).

În *Dicționarul universal al limbei române*[7], Lazăr Șăineanu echivalează substantivul *balenă* cu *chit*, însă pentru prima oară, acesta este încadrat în limbajul religios și considerat popular, spre deosebire de termenul cult „balenă”: *chit: numele popular al balenei. [Gr. mod. Nume luat din Sfânta Scriptură]* (*s. v.* chit, p. 127).

Dicționarul lui Scriban (ed. 1939) înregistrează termenul *balenă* după modelul dicționarului lui Antonescu, cu dublă etimologie, latină și greacă: *balenă f., pl. e (lat. balaena, vgr. phálaina).Un cetaceu (chit) care crește până la 35 de metri. Lamele flexibile făcute din dinții balenei (fanoni), întrebuințate la corsete și înlocuite azi și pin lamele de oțel. O constelațiune* (*s. v.*, p. 147). Pentru sensul substantivului *chit*, Scriban apelează la un neologism, restrângându-i aria semantică: *chit m. (vsl. kĭtŭ, ngr. kitos, d. vgr. kĕtos. V.* ***cetaceu****). Caşalot* (*s. v.*, p. 274). DLRCL (1955-1957) îl consideră „învechit”. În DEX, cuvântul este considerat exclusiv de origine slavă, din vsl. *kĭtŭ.*[8]

În dicționarul lui Tiktin (I, p. 525, *s. v.* chit), prima atestare a termenului *chit* este dată în Psaltirea Scheiană[9] (1482), Ps. 8, 6, explicând în glosar *kitŭ* (кить) cu sensul „cetaceu”[10]. În textul psalmic este considerat substantiv de genul masculin, cu pluralul *kiții*, după model slavon*: Blagosloviți fărătările, maré și riurele, kiții / și toate ce se clătescu întru ape, Domnul căntați și préînrălțați elŭ în vécŭ.* În *Psaltirea Voronețeană,* termenul este trecut la feminin, în forma *keției*, irepetabilă în traducerile biblice românești.[11] Termenul se menține în scrierile Diaconului Coresi, care îl folosește în *Psaltirea* din 1570 (nu și în cea din 1577, unde preferă echivalarea cu

[7] Ediția a 8-a, Editura „Scrisul românesc”, București, f. a.[1938], p. 51.

[8] DEX 1984, 1998, 2009, 2012. Vezi DEX, 2012, *s. v.* chit, p. 180. Etimonul grecesc nu mai este luat în considerare, menținându-se trimiterea doar la sl. *kitŭ*.

[9] Alexandru Ciorănescu îl considera atestat din sec. al XVI-lea: *Diccionario etimologico* rumano, Biblioteca Filologica, Tenerife, 1966, p. 176, *s. v.* chit.

[10] I-A Candrea, *Psaltirea Scheiană comparată cu celelalte Psaltiri din sec. XVI și XVII, traduse din slavonește. Edițiune critică de I-A Candrea.* Vol. II: Textul și glosarele, București, Atelierele Grafice Socec & Co, 1916, p. 425.

[11] *Ibidem,* p. 332, n. 10.

BDD-V4330 © 2017 Editura Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:54:18 UTC)

sintagma *peștii mării*[12]) și în *Carte cu învățătură: Marele Apostolŭ Petrŭ și Andrei, fratele lui, rudă de Jidovi amu era. Pre locului Palestinei lăcuiia întru Galilei. Și moșiia lorŭ Vithsaida, era o cetate săracă și micșoară iară tatălŭ lorŭ Iona (nu cel ce fu izbăvitŭ den chitŭ, ce altulŭ), mai apoi, și dereptŭ apostolŭ mai vârtosŭ de feciorii lui, dela vrăjmașulŭ, chitulŭ și fiara, diavolulŭ, scoase mulți.*[13]

În *Palia de la Orăștie*, traducătorii, conștienți că publicul cititor nu este familiarizat cu termenul *chit*, inserează o „glosă internă" (Al. Gafton, vezi n. 14): *Și făcu Domnezeu mari pești ce se chiamă chitul.* Completarea *ce se chiamă chitul* este făcută după model maghiar, unde termenul folosit este *Cethalakatt*, traductibil prin „pești Chit", „pești din categoria Chit"[14], ceea ce explică dezacordul în număr, în versiunea românească.

Termenul nu apare în *Psaltirea* de la Alba Iulia din 1651. Dosoftei îl utilizează în mai mulți psalmi, după model slavon: *Pre chiții cei mare, pre tot feli de pește* (Ps. 8, 6), *Pre chitul ce goniia să-nghiță / I-ai zdrobitu-i capul, să să sâmță* (Ps. 73), *Tu smerești chitul din mare* (Ps. 88, 4) , *Acoló le vine toană / De fac chiții gioc și goană*. (Ps. 103). În Ms. 45, substantivul *chitos* este încadrat la genul neutru, cu pluralul *chitoase*, urmând genul substantivului grecesc κῆτος.[15] *Biblia de la București* (1688) prezintă oscilații formale atât la singular (*Și porunci Domnul unui chitos mare să înghiță pre Iona; și era Iona în pântecele chitului 3 zile și 3 nopți.* Iona 2, 1), cât și la plural: *Și făcu Dumnedzău chitoșii cei mari* (Fac 1, 21), respectiv *Pentru că El au întors mânie, de El s-au înduplecat chitoasele ceale de supt ceriu* (Iov 9, 13). *Vulgata de la Blaj* urmează îndeaproape modelul latinesc, utilizând și varianta de plural *chituși* (Fac. 1, 21), alături de *chitoși* (Sirah 43, 27). În *Iov 3, 8* este păstrat termenul de origine ebraică *Leviathan*; *Septuaginta* intervine cu o glosă, introducând epitetul *mare* (τὸ μέγα κῆτος), care nu a fost preluat în originalul latinesc: *Maledicant ei qui maledicunt diei, qui parati sunt suscitare Leviathan* (Vulg. Clementina) - *Blesteme-o cei ce blastămă zioa, carii gata sânt a deștepta pre Leviathan!* (Vulgata de la Blaj). Versiunea din 1795, pe care o urmează îndeaproape cea a mitropolitului Andrei Șaguna, din 1856, utilizează modelul grecesc: *Ci să o blastăme pre ea cel ce blastămă zioa aceaea, cel ce va să prinză chitul cel mare.* În versiunile din secolele XX-XXI, este păstrat termenul de origine ebraică *Leviatan*, cu excepția traducerii sinodale din 1914, în care se

[12] *Psaltirea publicată românesce la 1577 de Diaconulŭ Coresi, reprodusă cu unŭ studiu bibliograficŭ și unŭ glosarŭ comparativŭ de B. Petriceicu-Hașdeŭ*, Tomul I: Textulu, Tipografia Academiei Române, București, 1881, p. 17.

[13] Diaconul Coresi, *Carte cu învățătură (1581).* Publicată de Sextul Puşcariu și Alexie Procopovici. Vol. I, Textul. București, Atelierele Grafice Socec & Co, 1914, p. 210.

[14] Alexandru Gafton, *De la traducere la norma literară. Contribuţia traducerii textului biblic la constituirea vechii norme literare*, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 2012, p. 318, n. 274.

[15] N. A. Ursu, *Nicolae Spătarul (Milescu), traducător al „Mântuirii păcătoşilor" a lui Agapie Landos (III)*, *SCL*, XLV, 1994, nr. 3-4, p. 174.

BDD-V4330 © 2017 Editura Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:54:18 UTC)

menține influența versiunii din 1795: *Ci să o blesteme pre ea, cel ce blestemă ziua aceea, cel ce va să prinză chitul cel mare.* În traducerea lui Grigore Pișculescu și Vasile Radu (ed. 1939) și în versiunea din 2004 a *Septuagintei*, gr. κῆτος este tradus în spiritul sensului mitologic: *S'o blesteme cei ce descântă zilele și gata sunt să deștepte pe marele Balaur* (1939), *Ci s-o blesteme cel care a blestemat ziua aceea, cel care va să îmblânzească balaurul cel mare* (2004). Dumitru Cornilescu reintroduce termenul *Leviatan*, pentru care vor opta și Grigore Pișculescu și Vasile Radu în ediția revizuită din 1944. Acest model va fi conservat în toate edițiile sinodale ulterioare.

Profetul Iona este înghițit de un *dag gadòl*, care în ebraică semnifică orice fel de „pește mare". Versiunile românești utilizează două variante, *un pește mare* (excepție face varianta *unei namile de pește*, din 2004) sau *un chit mare* (excepție face varianta *unui chitos mare*, din 1688).

În secolele XX-XXI, *chit* este utilizat doar în versiunile din 1914 și 2001. Situația este diametral opusă în versetul 12, 40 din *Evanghelia după Matei.* Sintagma ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους este tradusă în versiunile latinești (Fericitul Ieronim, Erasmus (1516), Beza (1567)) prin *in ventre ceti.* Termenul grecesc κοιλία are o arie semantică largă, acoperind zona anatomică cuprinsă între stomac și partea de jos a bazinului[16]. *Noul Testament de la Bălgrad* (1448) traduce prin *în mațele chitului*, în schimb, toate celelalte versiuni românești, din toate epocile, utilizează traducerea *în pântecele chitului*.

Constatăm așadar reticența traducerilor biblice moderne la termenul *balenă*, care pătrunde în textul biblic în versiunea din 2004 a *Septuagintei*. Presiunea modelelor grecesc și slavon de traducere impune împrumutul *chit*, cu variații de fonetice și morfologice încă vii în secolul al XIX-lea și chiar în prima jumătate a secolului al XX-lea[17]. În versiunile moderne, termenul *chit* este concurat de sintagma *pește mare*, în textul veterotestamentar, dar este păstrat în toate versiunile, în *Matei 12*, 40. Substantivul *leviatan*, întrodus de *Vulgata de la Blaj*, în forma *leviathan*, revine în versiunea lui Dumitru Cornilescu din 1921 și va fi impus prin versiunea sinodală din 1944, în toate traducerile ortodoxe ulterioare, cu excepția versiunii Anania, din 2001, care revine la *balaurul cel mare*, după modelul traducerii lui Grigore Pișculescu și Vasile Radu care a precedat-o pe cea din 1944. Spre deosebire de *Septuaginta,* care utilizează *passim* substantivul κῆτος, versiunile veterotestamentare românești sunt influențate și de modelul ebraic, latin, slavon, maghiar, care generează variante fonetice, morfologice și lexicale.

[16] A. Bailly, *Dictionnaire grec-français,* 1935, *s. v.* κοιλία, p. 1108.

[17] *Cetii cei mari* (Fac. 1, 21) în versiunea lui Heliade din 1858 și în cea publicată de Societatea Biblică pentru Britania si Străinătate, în 1921.

BDD-V4330 © 2017 Editura Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:54:18 UTC)

BIBLIOGRAFIE

1. Surse primare

1.1. Traduceri ale *Bibliei* în limba română:

Psaltirea Scheiană comparată cu celelalte Psaltiri din sec. XVI şi XVII, traduse din slavonește. Ediţiune critică de I-A Candrea. Vol. II: Textul şi glosarele, Bucureşti, Atelierele Grafice Socec & Co, 1916, p. 425.

Psaltirea publicată românesce la 1577 de Diaconulŭ Coresi, reprodusă cu unŭ studiu bibliograficŭ şi unŭ glosarŭ comparativŭ de B. Petriceicu-Haşdeŭ, Tomul I: Textulu, Tipografia Academiei Române, Bucureşti, 1881, p. 17.

Palia de la Orăştie. 1581-1582, 1968, Editor Viorica Pamfil, Bucureşti, Editura Academiei, 1968.

Psaltirea de la Alba Iulia 1651, Editori Mihai Moraru, Remus Onişor, Alexandra Moraru, Iacob Mârza, Eva Mârza, Mihai Gherman, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2001.

Monumenta Linguae Dacoromanorum[18]. *Biblia de la 1688. Pars I. Genesis*, Iaşi, Editura Universităţii „Al. I. Cuza", 1988 [2004].

Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură ale cei Vechi şi ale cei Noao Leage, 1688, Bucureşti, Scaunul Mitropliei Bucureştilor. Versiune electronică: http://ia700408.us.archive.org/21/items/Biblia1688/Bbiblia1688.pdf

Biblia Vulgata de la Blaj (1760-1761), Bucureşti, Editura Academiei, 2005.

Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură a Legii Vechi şi a ceii Noao, 1795, Blaj, Editura Episcopiei Unite. Versiune electronică: http://www.scribd.com/doc/3964480/Biblia-de-la-Blaj-Traducerea-din-1795

Biblia Sacra que coprinde Vechiul şi Nuoul Testament, tradusă din hellenesce dupŏ a quellor Septedeci de I. Heliade R., 1858, Paris, Tipografia Preve & comp. Versiune electronică: www.dacoromanica.ro

Sânta Scriptură a Vechiului şi a Noului Testament, 1874, Iaşi, Tipo-litografia H. Goldner. Versiune electronică: http://www.scribd.com/doc/38226319/Biblia-1874-1-6

Biblia adică Dumnezeiasca Scriptură a Legii Vechi şi a celei Nouă, 1914, Bucureşti, Tipografia Cărţilor Bisericeşti. Versiune electronică: http://psaltika.dominet.ro/Biblia_1914.pdf

[18] MLD conține Ms. 45 [c. 1683-1686] – traducerea integrală a *Vechiului Testament*, făcută de Nicolae Milescu, precum și Ms. 4389 [c. 1665-1672] - traducerea integrală a *Vechiului Testament*, făcută din slavonă și latină de un anonim muntean (probabil Daniil Andrean Panoneanul), în a doua jumătate a secolului al XVII-lea.

BDD-V4330 © 2017 Editura Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:54:18 UTC)

Sfânta Scriptură a Vechiului şi Noului Testament. Ediţiune nouă. Revizuită după testurile originale şi publicată de Societatea Biblică pentru Britania şi străinătate, Bucureşti, 1921. Versiune electronică: http://www.scribd.com/doc/49645192/

Biblia adică Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului şi a Noului Testament, 1939, Bucureşti, Fundaţia pentru Literatură şi Artă „Regele Carol al II-lea", Ediţia II-III. Versiune electronică: http://www.scribd.com/doc/47033350/Biblia-Gala-Galaction-Bucuresti-1939

Septuaginta, Vol. 1 (*Geneza, Exodul, Leviticul, Numerii, Deuteronomul*), Cristian Bădiliţă, Francisca Bălţăceanu, Monica Broşteanu, Dan Sluşanschi (coord.), Ioan-Florin Florescu (colab.), Colegiul Noua Europă, Iaşi, Editura Polirom, 2004.

Biblia sau Sfânta Scriptură, 1944, 1968, 1988, 2001, 2008, Bucureşti, Editura Institutului Biblic şi de Misiune Ortodoxă al Bisericii Ortodoxe Române.

1.2. *Biblia* în limbi clasice:

Biblia Hebraica Stuttgartensia, ed. K. Elliger and W. Rudolph, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 1967/77). Versiune electronică http://www.biblestudytools.com/interlinear-bible/

Septuaginta. Versiune electronică: http://www.ellopos.net/elpenor/greek-texts/septuagint/

Vulgata Clementina (*Biblia Sacra* Vulgatæ Editionis Sixti Quinti Pontificis Maximi iussu recognita atque edita): *Biblia Sacra* iuxta *Vulgatam Clementinam*, Londra, 2005. Versiune electronică: http://vulsearch.sourceforge.net/html/.

Nova Vulgata. Bibliorum Sacrorum Editio, Vatican, Libreria Editrice Vaticana, 1979. Versiune electronică: http://vulsearch.sourceforge.net/html/.

Erasmus, Desiderius, *Novum Testamentum…*, In Aedibus Ioannis Frobenii, Basileae, 1519.
Versiune electronică: https://archive.org/details/novumtestamentum00eras

Beza, Theodore, *Novum Testamentum Domini nostri Jesu Christi, interprete Theodoro Beza*, D. Appleton & Company, New York, 1850 [Geneva, 1565]. Versiune electronică: https://archive.org/details/NovumTestamentumNewTestamentInLatinbeza1850

1.3. Dicţionare:

******* *Dicţionariu rumânesc, latinesc şi unguresc*. Den orenduiala excelenţii sale preasfinţitul Ioann Bobb, vladicul Făgăraşului... în două tomuri. Cluj, cu tipariul Tipografiii Colegiumului Reformaţilor, prin Stephan Török. Tom. I: A–L, 1822.

BDD-V4330 © 2017 Editura Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:54:18 UTC)

******* *Dicţionarul explicativ al limbii române (DEX*), coord. Ion Coteanu, Luiza Seche, Mircea Seche, Editura Academiei, Bucureşti, 1984 (print); Editura Univers Enciclopedic Gold, Bucureşti, 2012 (print); Editura Univers Enciclopedic Gold, Bucureşti, 1998, 2009.
Versiune electronică, *s. v. chit:* https://dexonline.ro/intrare/chit/10142

******* *Dicţionarul limbii române literare contemporane*, coord. Dimitrie Macrea, Emil Petrovici, Editura Academiei, Bucureşti, 1955-1957.
Versiune electronică, *s. v. chit:* https://dexonline.ro/intrare/chit/10142

Antonescu, G.M., *Nouveau dictionaire français-roumain et roumain-français / Nou dicţionariŭ francesŭ-românŭ şi românŭ-francesŭ*, Ediția a doua, Editura Librariei H.Steinberg, Bucuresci, 1894 (ed. I, 1862).

Bailly, Anatole, *Dictionnaire Grec - Français*, Hachette, Paris, 1935. Versiune electronică
https://archive.org/details/BaillyDictionnaireGrecFrancais

Barcianu, Sab. Pop., *Dicţionar român-german şi german-român,* Revizuit şi completat de Dr. D. P. Barcianu, Editura şi tiparul lui W. Krafft, Sibiu, 1900.

Candrea, I. A. şi Ov. Densusianu, *Dicţionarul etimologic al limbii române. Elementele latine*, Editura Socec, Bucureşti, 1914.

Cihac, A. de, *Dictionnaire d'étymologie daco-romane*. Vol. I. *Éléments latins, comparés avec les autres langues romanes*, Francfort A/M., Ludolphe St. Goar; Berlin, A. Asher; Bucarest, Socec, 1870.

Ciorănescu, Alexandru, *Diccionario etimologico* rumano, Biblioteca Filologica, Tenerife, 1966.

Damé, Frédéric, *Nouveau dictionnaire roumain-français*. [Vol. I, Imprimérie de l'État, Bucarest, 1893.

Gaffiot, Fr., *Dictionnaire latin-français*, Hachette, Paris, 1934 [Bucureşti, Humanitas, 2000].

Iser, Andreiu, *Vocabular românesc-nemțesc*, Bedrudt bet Johann Gött, Braşov, 1850.

Laurian, A. T. şi I. C. Massim, *Dicţionariul limbei romane*. După însărcinarea dată de Societatea Academică Română. Elaborată ca proiect. Noua Tipografie a Laboratorilor Români. Tomu I (A–H), Bucureşti, 1871 [în realitate: 1873].

Maior, Petru et al., *Lesicon românescu-latinescu-ungurescu-nemțescu, care de mai mulți autori în cursul a treizeci și mai multor ani s-au lucrat,* Typographia Regiae Universitatis Hungaricae, Buda, 1825.

Poyenar, P., Aaron, F., Hill, G., *Vocabulaire français – valaque*, Tome I, A-H, Imprimerie de Collège St. Sava, Boucourest, 1840.

Scriban, August, *Dicționaru limbiĭ românești (etimologiĭ, înțelesurĭ, exemple, citațiunĭ, arhaizme, neologizme, provincializme),* Institutu (*sic*!) de Arte Grafice „Presa bună". Iași, 1939.

BDD-V4330 © 2017 Editura Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:54:18 UTC)

Stamati, Teodor, *Vocabulariŭ de limba germană şi română*, cu adăogirea celor mai obişnuite şi în conversăţiune primite cuvinte streine, Tipografiea Buciumuluĭ Romanŭ, Iaşiĭ, 1852.

Şăineanu, Lazăr, *Dicționar universal al limbei române,* Ediția a 8-a, Editura Scrisul Românesc S.A., Bucureşti, 1930.

Tiktin, H., *Rumänisch-deutsches Wörterbuch. 2., überarbeitete und ergänzte Auflage von Paul Miron,* I, Band I (A – C),. Harrassowitz Verlag, Wiesbaden – Freiburg. 1986.

2. Surse secundare:

Coresi, Diaconul, *Carte cu învățătură (1581).* Publicată de Sextul Puşcariu şi Alexie Procopovici. Vol. I, *Textul*. Atelierele Grafice Socec & Co, Bucureşti, 1914.

Gafton, Alexandru, *De la traducere la norma literară. Contribuţia traducerii textului biblic la constituirea vechii norme literare*, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 2012.

Ursu, N. A., *Nicolae Spătarul (Milescu), traducător al „Mântuirii păcătoşilor" a lui Agapie Landos (III),* SCL, XLV, 1994, nr. 3-4, p. 173-186.

Yoder, Tyler R., "Ezekiel 29:3 and Its Ancient Near Eastern Context", *Vetus Testamentum* 63 (2013), p. 486-496. Versiune electronică: https://www.academia.edu/25176104/Ezekiel_29_3_and_Its_Ancient_Near_Eastern_Context

LEXICOLOGICAL CONSIDERATIONS ON THE NOUN *CHIT* IN ROMANIAN BIBLICAL TRANSLATIONS

Abstract

In this study we aim to analyze the changes in the Romanian biblical versions, regarding the translation of the Greek noun *κῆτος*, entered in the Romanian language through old Slavic *kitŭ*, which appears in many *Old Testament* books and in the *Gospel of Matthew*. We found some conceptual differences in translation, concretized either by literally translating the term or by rendering it by Romanian equivalents, easily perceived by the readers.

Key-words: *Bible, 'chit', whale, fish, translation*.

BDD-V4330 © 2017 Editura Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:54:18 UTC)